

УДК 347.7:339.543.624[477+341.174(4)]

О. К. Вишняков

ПРАВОВІ УМОВИ СТВОРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Проблема правового регулювання економічних відносин України з Європейським Союзом є принципово новою і, незважаючи на її актуальність і важливість, недостатньо опрацьованою, хоча вже зроблено великий крок у цьому напрямі у монографії В. І. Муравйова [1]. Отже, метою даної статті є формулювання наукових рекомендацій щодо умов запровадження режиму вільної торгівлі як перспективної форми економічних відносин України з ЄС з урахуванням законодавства ЄС та правових стандартів міжнародної торгівлі.

Питання зони вільної торгівлі між Україною та ЄС (далі — ЗВТ Україна–ЄС) було офіційно порушено в 1994 р. з підписанням Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (далі — УПС). Сторони УПС, зокрема, зобов'язалися розглянути після подальшого просування України по шляху економічних реформ, доповнення відповідних розділів УПС з метою створення зони вільної торгівлі. Згідно з УПС, визначення умов для початку переговорів щодо створення ЗВТ Україна–ЄС могло мати місце ще у 1998 р. [2]. Але замість розвитку відносин почався період взаємних звинувачень, головним чином з боку ЄС, у невиконанні вже існуючих умов УПС [3].

Це питання стало ще більш важливим, зважаючи на останнє розширення ЄС 2004 р., після чого частка прямих іноземних інвестицій в Україну з держав ЄС становила вже 57,5% від загального їх обсягу, а частка ЄС у загальному обсязі зовнішньої торгівлі України досягла 34,3 %, і, таким чином, ЄС став найбільшим зовнішньоторговельним партнером України [4]. Питання про ЗВТ Україна–ЄС знов було висунуто на порядок денний українською стороною у зв'язку з суттєвими прогнозними втратами України від розширення ЄС. Це є втрати внаслідок припинення дії угод України про вільну торгівлю з країнами Балтії; втрати частки ринку українських сталеливарних виробів у нових членах ЄС з огляду на режим квотування експорту до ЄС українських сталеливарних виробів; втрати традиційних ринків збуту, передусім металургійної та хімічної продукції, у нових членах ЄС внаслідок поширення на них дії законодавства ЄС про особливі антидемпінгові заходи щодо України у той період, коли вона не визнавалася країною з ринковою економікою, тобто у період до 30.12.2005 р.; втрати традиційних ринків української сільськогосподарської продукції у нових країнах — членах ЄС внаслідок запровадження останніми європейських стандартів щодо технічного, санітарного, фітосанітарного та ветеринарного контролю. За підрахунками Міністерства економіки України, загальний негативний ефект може становити для України 200–300 млн євро. На думку української сторони у переговорах з представниками Європейського Союзу, створення ЗВТ Україна–ЄС було б як раз найкращим шляхом подолання Україною вимог ЄС [4]. Оскільки вищезазначені втрати починають виникати одразу ж після роз-

ширення ЄС, то й питання про ЗВТ Україна–ЄС мало б, таким чином, вирішуватися як першочергове.

Однак остання позиція не викликала підтримки в європейській сторони [5], окрім згоди на запровадження деяких заходів перехідного характеру (наприклад, тимчасове відстрочення розширення на нові країни — члени ЄС антидемпінгових заходів щодо нітрату амонію, хлориду калію та карбїду кремнію українського походження [6]). Щодо європейських експертів, то вони посилаються на перспективне збільшення квот для українських сталеливарних виробів, а також на довгостроковий позитивний ефект для України внаслідок зниження 10 новими країнами ЄС митних тарифів до рівня, що діє в ЄС, тобто з 9 до 4%, та скасування цими країнами антидемпінгових і захисних заходів, які запроваджувалися згідно з національним законодавством у період до вступу цих країн до ЄС відносно імпорту продукції походженням з України.

Не можна не відзначити ініціативи, що надсилаються і з європейської сторони. Це, перш за все, стратегія Європейської політики сусідства (2004). У документах, що формулюють цю стратегію [7], йдеться про перспективу більш глибокого характеру, що включає в себе участь у внутрішньому ринку ЄС, що правда, без членства в ЄС, тобто без участі у його інституціях та органах. Як зазначено у документах, відносини в рамках вищезазначеної ініціативи можуть на перспективу трансформуватися у домовленість на рівні Європейського економічного простору. Як відомо, до Європейського економічного простору (ЄЕА) входять ЄС та країни — члени ЄС, з одного боку, і Норвегія, Ліхтенштейн та Ісландія — з другого [8]. Угода про Європейський економічний простір від 17.03.1993 р. запроваджує «чотири свободи»: вільний рух товарів, осіб, послуг та капіталу. Зокрема, режим вільного руху товарів передбачає заборону застосування експортного та імпортного мита, а також кількісних обмежень або заходів, що мають еквівалентну дію, при імпорті та експорті (ст. ст. 10–12). Слід зазначити, що цей режим не охоплює товарів, які підпадають під 1–24 групи Гармонізованої системи опису та кодування товарів [9] (тобто продукти сільського господарства та харчові продукти). Як відзначається у Преамбулі Угоди, її сторони керуються Генеральною угодою з тарифів і торгівлі (ГАТТ).

Аналогічну модель було запропоновано у 2001 р. щодо відносин ЄС з Росією у вигляді так званого Спільного європейського економічного простору (СЕЕС). Головним завданням цієї ініціативи, що охоплює, в принципі, усі торговельні та економічні питання, є зняття торговельних бар'єрів між Росією та ЄС, головним чином, через зближення нормативних баз, а це, у свою чергу, в принципі, дозволяє суб'єктам господарювання працювати за спільними правилами та умовами на всій території розширеного ЄС та Росії [10]. Створення Групи Росія–ЄС високого рівня з розробки концепції з СЕЕС дозволило Росії після схвалення ЄС Європейської політики сусідства зайняти в її рамках особливе місце. При цьому СЕЕС буде пріоритетом для ЄС тільки за умови вступу Росії до Світової організації торгівлі. Згідно з посланням Єврокомісії до Ради ЄС та Європарламенту від 09.02.2004 р., СЕЕС має буди внеском у справу інтеграції російської економіки внаслідок економічної інтеграції розширено-

го ЄС. На думку Єврокомісії, Росії у її власних інтересах треба було б гармонізувати частини російського економічного законодавства з правилами, що застосовуються в ЄС, зокрема полегшувати процедурні правила в торгівлі, створювати преференційні торговельні стосунки між двома економіками згідно з умовами вступу до СОТ [11].

Важливішою складовою Європейської політики сусідства мають бути спільні плани дій ЄС з країнами-сусідами. Зараз позиція України щодо Європейської політики сусідства змінилася від суто скептичного ставлення до принципового сприйняття цієї стратегії. Згідно з Планом дій Україна–ЄС, схваленим представниками України та ЄС 21.02.2005 р., протягом трьох років, на які розрахований План, передбачено у світлі поступу в економічних реформах та імплементації зобов'язань за УПС дослідити після вступу України до СОТ економічну доцільність встановлення зони вільної торгівлі, зокрема повернутися до розгляду спільного економічного обґрунтування 1999 р. щодо заснування зони прогресу з імплементації заходів, розроблених з цього питання у 2002 р., а по закінченні цього розгляду провести консультації по узгодженню наступних кроків та встановити пріоритети для поглиблення торговельних та економічних відносин між ЄС та Україною (п. 27 Плану дій [12]). Додатковими заходами, погодженими при схваленні Плану дій, передбачено прискорити зазначений розгляд з наміром уможливити початок переговорів щодо зони одразу ж після приєднання України до СОТ [13].

Інтеграція України до ЄС через Європейську політику сусідства не є альтернативою інтеграції через членство, при цьому ці можливості не виключають одна одну. Але ЗВТ може бути лише одною, і, отже, необхідно визначити правові рамки майбутньої ЗВТ Україна–ЄС: Європейська політика сусідства або членські відносини (принаймні, відносини асоційованого членства). Хоча керівництво ЄС дистанціює одне від одного питання сусідства і членства, з позицій сьогоднішнього початок переговорів про членство є маловірогідним до 2007 р., тобто до закінчення строку реалізації Плану дій. Тому залишається фактично один варіант — «сусідські» рамки для переговорів щодо ЗВТ. До того ж, на наш погляд, сутність ЗВТ залишається тією ж самою, бо правові ознаки зони вільної торгівлі у ЄС уніфіковано внаслідок імплементації у законодавстві ЄС стандартних положень ГАТТ. Залишається лише питання про те, чи доцільним буде запроваджувати ЗВТ окремо, чи лише у форматі більш змістовних інтеграційно-правових схем, подібно до Європейського економічного простору з участю західноєвропейських країн — нечленів ЄС або Спільного європейського економічного простору ЄС та Росії. Останнім часом фактично визнається можливість створення ЗВТ і в рамках ринку обмеженої групи товарів. Так, у преамбулі Угоди України та ЄС про торгівлю деякими сталеливарними виробами від 22.11.2004 р. зазначено, що сторони поновлюють своє зобов'язання щодо досягнення, як тільки будуть виконані умови, повної лібералізації торгівлі стосовно сталеливарних виробів, які підпадають під дію цієї Угоди [14].

Безперечно, проблемою був торговельний режим «країни з неринковою економікою» при здійсненні антидемпінгових заходів, який ЄС запровадив віднос-

но України [15]. І навіть з 2002 р., коли цей режим став діяти для товарів українського походження лише як презумпція, якщо український виробник не доведе, що товар вироблений за ринкових умов, такий модус був несумісним з режимом ЗВТ Україна–ЄС, бо мав, так чи інакше, прямо виражений дискримінаційний характер. Таким чином, надання Україні «статусу країни з ринковою економікою» [16] можна розцінювати і як виконання одного з заходів Плану дій Україна–ЄС і, у той же час як основу для реалізації іншого заходу Плану дій — початку переговорів щодо ЗВТ (після вступу в СОТ).

Але за Україною залишається інше дискримінаційне обмеження згідно з законодавством ЄС — статус «країни з державною торгівлею» при здійсненні захисних заходів щодо імпорту (Регламент Ради ЄС № 519/94 від 07.03.1994 р. [17]). Крім України, перелік країн з таким статусом включає Росію, Азербайджан, Білорусь, Казахстан, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, В'єтнам та Північну Корею. На відміну від загальних правил ЄС щодо здійснення захисних заходів, для товарів з цих країн можливе запровадження особливих захисних заходів, наприклад видачі по імпортній операції дозвільного документа з можливістю його відкликання у будь-який час практично без реальних підстав. Очевидно, такий дискримінаційний режим теж не є сумісним з режимом ЗВТ. Ефективним шляхом міг би бути вступ України до СОТ, оскільки членство у СОТ автоматично позбавляє «країну з державною торгівлею» цього дискримінаційного статусу.

Статтею 4 УПС передбачено створення ЗВТ шляхом укладання угоди між сторонами УПС, причому сторони зобов'язалися спільно розглянути питання, чи дозволять обставини, зокрема прогрес України у справі здійснення ринкових економічних реформ та існуючі в країні економічні умови, розпочати переговори щодо створення зони вільної торгівлі. Характерно, що на відміну від Угоди про партнерство та співробітництво ЄС з Росією (ст. 10 (2)), УПС Україна–ЄС не містить прямого застереження про те, що зони вільної торгівлі визнаються як такі, тільки коли відповідають визначенням Генеральної угоди з тарифів і торгівлі. Між іншим, вже після підписання УПС, Європейська Рада 22.06.1995 р. вирішила, що перед тим, як здійснювати будь-які кроки в напрямку створення зон вільної торгівлі, Європейська комісія повинна дати оцінку сполучності угоди, що планується, з правилами СОТ та її значенню для «політик» ЄС [18]. Тому й ЗВТ Україна–ЄС повинна була б відповідати принципам вимогам СОТ, зокрема принципам вимогам ГАТТ як органічного документа СОТ.

Відповідно до ГАТТ, під зоною вільної торгівлі розуміється група з двох чи більше митних територій, у яких скасовані мита та інші обмежувальні правила регулювання торгівлі, по суті, для всієї торгівлі («substantially all the trade») між складовими територіями стосовно товарів походженням з цих територій. Стосовно зони вільної торгівлі мита та інші засоби регулювання торгівлі, що діють у кожній зі складових територій та застосовуються до торгівлі зі сторонами, які не включені до такої зони, не повинні бути вищими чи більш обмежувальними, ніж відповідні мита та інші засоби регулювання торгівлі, які діяли на цих же складових територіях до утворення зони вільної торгівлі. При

цьому дуже важливо підкреслити, що ці правила стосуються тільки країн, які є учасниками ГАТТ, а отже — членами СОТ. Більше того, країни — учасники зони вільної торгівлі повинні повідомити інших учасників ГАТТ про створення зони, і в разі внесення останніми рекомендацій не повинні продовжувати дію угоди про зону вільної торгівлі, якщо не готові змінити її відповідно до цих рекомендацій (ст. XXIV ГАТТ) [19]. Таким чином, створення ЗВТ Україна–ЄС, у всякому разі, є неможливим без вступу України до СОТ. Ця умова відображена і в Плані дій Україна–ЄС.

Зважаючи на особливості членства у СОТ, Україна матиме включити до національного законодавства увесь комплекс документів СОТ (за можливим виключенням лише двох угод — про торгівлю цивільною авіатехнікою та державні закупівлі, бо вони носять факультативний характер). Отже, створення ЗВТ Україна–ЄС, перш за все, залежить від адаптації законодавства України до норм і принципів ГАТТ/СОТ, а зі вступом до СОТ — від імплементації цих норм і принципів.

Згідно з Угодою про формування Єдиного економічного простору, підписаною Росією, Казахстаном, Білоруссю та Україною 19.09.2003 р. [20], ратифікованою державами-учасниками, включаючи Україну [21], та чинною з 20.05.2004 р. [22], ЄЕП — це «...економічний простір, що об'єднує митні території Сторін, на якому функціонують механізми регулювання економік, засновані на єдиних принципах, що забезпечують вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили, і проводиться єдина зовнішньоторговельна і узгоджена, в тій мірі і в тому обсязі, в яких це необхідно для забезпечення рівноправної конкуренції та підтримання макроекономічної стабільності, податкова, грошово-кредитна і валютно-фінансова політика» (ст. 1). Угода та Концепція з формування ЄЕП [23] передбачають, серед іншого, поетапне розв'язання таких завдань та заходів, як встановлення для товарів торговельного режиму без вилучень та обмежень, зокрема формування зони вільної торгівлі.

У відповідності із ст. 10 УПС Україна повинна надавати товарам з країн Європейського Союзу режим найбільшого сприяння в торгівлі згідно з п. 1 ст. 1 ГАТТ. Але згідно з ч. 2 цієї статті УПС режим найбільшого сприяння не застосовується в разі надання пільг, що випливають із створення зони вільної торгівлі з третіми країнами. Треба при цьому узяти до уваги, що ст. 88 УПС передбачено, що при розгляді будь-якого питання, що виникає в рамках УПС, стосовно будь-якого положення, яке посилається на одну із статей ГАТТ, треба брати до уваги тлумачення, яке звичайно дається відповідній статті ГАТТ договірними сторонами ГАТТ (мається на увазі ГАТТ 1994 р. [24]).

Отже, під зоною вільної торгівлі треба розуміти зону, яка відповідає ст. XXIV ГАТТ та її тлумаченням в рамках СОТ. У практиці інституцій ГАТТ/СОТ вважається, що формула «по суті для всієї торгівлі» («substantially all the trade») щодо скасування мита та інших обмежувальних комерційних правил між складовими територіями ЗВТ, означає, що якби відсоток торгівлі, який покривається таким скасуванням, становив 90, він все ж таки не міг би розглядатися як єдиний чинник, що має бути взятий до уваги [25]. Отже, майбутня угода про

ЗВТ Україна–ЄС має містити в собі застереження щодо угод про вільну торгівлю, укладених сторонами з третіми державами. Застереження мало б передбачати, що суб'єкти України чи ЄС не мають права вимагати користування, відповідно, режимом угод ЄС чи України з третіми державами про зони вільної торгівлі у разі, якщо ці угоди відповідають вимогам ГАТТ.

Стаття 4 Угоди про формування Єдиного економічного простору передбачає створення координуючих органів ЄЕП на основі поєднання міждержавних елементів і «принципу передачі частини повноважень Сторін єдиному регулюючому органу з поступовим підвищенням значущості останнього». У цій статті Угоди зазначається: «Сторони засновують єдиний регулюючий орган ЄЕП, якому вони на основі міжнародних договорів делегують частину своїх повноважень. Його рішення є обов'язковими для виконання всіма сторонами». Оскільки мовиться про «регулювання», слід вважати, що цей термін охоплює як оперативне, так і нормативно-правове регулювання відносин в економічній сфері.

За своєю сутністю Угода є рамковим документом, оскільки її безпосередня реалізація неможлива і залежатиме, зокрема, від укладання «міжнародних договорів, що забезпечують формування та функціонування ЄЕП» та приєднання до них держав — учасниць Угоди. Тому, перш за все, треба було б чітко визначити, чи поняття «зона вільної торгівлі» в контексті ЄЕП збігається з поняттям, яке міститься в документах ГАТТ/СОТ, або воно є умовним терміном з ширшим змістом.

В Угоді ЄЕП зазначається, що розвиток торгівлі та інвестицій між сторонами Угоди забезпечується на базі правил і принципів СОТ (ст. 1). Згідно із ст. XXIV ГАТТ, поняття зони вільної торгівлі та митного союзу є окремими поняттями, які мають суттєві відмінності. Згідно з тією ж статтею ГАТТ, під митним союзом слід розуміти заміну двох чи більше митних територій на одну митну територію таким чином, що мита та інші обмежувальні правила торгівлі скасовуються відносно по суті всієї торгівлі між складовими територіями союзу чи принаймні по суті всієї торгівлі товарами, які походять з таких територій, а також таким чином, що по суті однакові мита та інші правила торгівлі застосовуються кожним з членів союзу до торгівлі, яку здійснюють території, не включені до цього союзу.

Порівняння с Угодою ЄЕП приводить до висновку, що формулювання ЗВТ в Угоді фактично містить ознаки, притаманні митному союзу, а отже, виходить за межі ознак ЗВТ згідно із ГАТТ. Перш за все, це «єдина (узгоджена) політика в галузі тарифного і нетарифного регулювання» (ст. 2 Угоди про ЄЕП, Розділ III Концепції). Певний рівень «узгодженості» може означати «по суті однакові мита та інші правила торгівлі» (ст. XXIV ГАТТ) та фактичне приєднання України до митного союзу в рамках ЄЕП. У свою чергу, митний союз в рамках ЄЕП, якщо його ознаки розуміти за міжнародно визнаними правилами, породжує для України необхідність запроваджувати в рамках ЗВТ Україна–ЄС правила торгівлі, узгоджені з іншими учасниками ЄЕП, що, звичайно, є неприйнятним. Отже, треба було б чітко визначити правові межі терміна «зона вільної торгівлі», що міститься в рамковій Угоді про ЄЕП.

Стаття 4 Угоди про формування ЄЕП передбачає створення координуючих органів ЄЕП на основі поєднання міждержавних елементів і «принципу передачі частини повноважень Сторін єдиному регулюючому органу з поступовим підвищенням значущості останнього». Тут зазначається, що: «Сторони засновують єдиний регулюючий орган ЄЕП, якому вони на основі міжнародних договорів делегують частину своїх повноважень. Його рішення є обов'язковими для виконання всіма сторонами». До того ж, згідно з Угодою, у «єдиному регулюючому органі» ЄЕП рішення з усіх питань приймаються зваженим голосуванням, причому кількість голосів кожної із сторін визначається з урахуванням її економічного потенціалу. Таким чином, правила торгівлі щодо ЄС, в тому числі в рамках ЗВТ Україна–ЄС, мають визначитися не Україною, а «регулюючим органом ЄЕП» (а фактично — Росією, зважаючи на питому вагу її економічного потенціалу).

Діюча Конституція України охоплює регіональний, загальнонаціональний та міжнародний рівні правового регулювання. Так, ст. 18 Конституції України передбачає взаємовигідне співробітництво «з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права». Відсутність принципу консенсусу при винесенні рішень та принцип обов'язковості рішень «регулюючого органу» для держав — учасниць Угоди про ЄЕП не узгоджується з принципами і нормами міжнародного права, виходить за межі міжнародно-правового регулювання на інший — наднаціональний (транснаціональний) рівень регулювання. Але Конституція України не розрахована на цей рівень і його не охоплює. Більш того, наднаціональне правове регулювання суперечило б міжнародно-правовому регулюванню зовнішніх відносин України, закріпленому в Конституції України. У ст. 18 Конституції йдеться про зовнішньополітичну діяльність України і не згадується про зовнішні економічні зносини. Однак угоди економічного характеру, які укладено на рівні держав, в тому числі і Угода про ЄЕП, завжди є угодами політичного характеру. І навпаки, поняття «зовнішньополітична діяльність» є загальним та охоплює усі напрями міждержавних відносин, включаючи економічні відносини між державами. Отже, укладення Угоди про ЄЕП суперечить ст. 18 Конституції України.

Тому в даному випадку є всі підстави для застосування ч. 2 ст. 9 Конституції України, яка передбачає, що укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України. Таким чином, для укладення Угоди про ЄЕП (включено з положенням про «єдиний регулюючий орган») потрібно було б попереднє внесення змін до Конституції України.

Для уможливлення початку переговорів з ЄС про ЗВТ треба було б форсувати укладення в рамках ЄЕП угоди про ЗВТ, оскільки у переліку документів, проекти яких вже запропоновані сторонами ЄЕП, така угода відсутня. Є, на наш погляд, і інший варіант — чітко визначити ознаки ЗВТ згідно із ГАТТ у проектах тих документів, що стосуються митних тарифів та правил походження товарів, які вже розроблено сторонами ЄЕП і які Україна дала згоду підписати у першочерговому порядку [26]. Нарешті, є й третій варіант — взагалі

вийти з Угоди про ЄЕП, для чого в Україні є як можливості, так і підстави, бо правова амбівалентність Угоди про ЄЕП потенційно блокує формування ЗВТ Україна-ЄС.

Література і примітки

1. Муравйов В. І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами (теорія і практика). — К.: Академ-Прес, 2002. — 426 с.
2. Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, and Ukraine // Official Journal of the European Communities. — 1998. — L 49, 19 Febr.
3. European Union. Aide memoire on obstacles to trade in Ukraine. Update 8 October 1999; Joint Report on the Implementation of the Partnership and Cooperation Agreement Between the EU and Ukraine. March 2003 // The EU and Ukraine: Strategies in View of Enlargement / Inst. for Regional and Euro-Integration Studies «EuroRegio Ukraine». — К., 2003. — P. 134-170.
4. Обсяги зовнішньої торгівлі України з державами Євросоюзу зростають // Урядовий кур'єр. — 2004. — № 173. — С. 1-2.
5. Розширення ЄС: можливі наслідки для України // Урядовий кур'єр. — 2004. — № 7. — С. 8.
6. Рог В. Чи виграс Україна від розширення Європейського Союзу // Євробізнес. — 2004. — Квіт.-трав. — С. 6.
7. Рябоконт О. «Пельзя оставлять без боя рынки» // Бизнес. — 2004. — № 41. — С. 112-113.
8. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament «Wider Europe — Neighbourhood: A New Framework for relations with our Eastern and Southern Neighbours». — Brussels, 11.3.2003. — COM (2003) 104 final, 11.3.2003 //www.europa.eu.int; Commission of the European Communities. Communication from the Commission. European Neighbourhood Policy. Strategy Paper //www.europa.eu.int.
9. Agreement on the European Economic Area //secretariat.efta.int/WEB/European Economic Area/EEA/Agreement/EEA/Agreement.
10. Международная кооперация о Гармонизированной системе описания и кодирования товаров //www.nau.ua.
11. European Union. Delegation of the European Commission in Russia. Russia and EU Enlargement: Selected Issues (p. 8-9) //www.eur.ru; Россия-ВТО: соглашение между ЕС и Россией приближает Россию на один шаг к членству в ВТО (21 мая 2004) //www.delrus.cec.eu.int.
12. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on relations with Russia. — COM (2004)106, 09/02/04, p.14.
13. Proposed EU/Ukraine Action Plan //www.europa.eu.int.
14. EU-Ukraine Cooperation Council Eight Meeting, Brussels, 21 February 2005 //www.europa.eu.int.
15. Угода між Кабінетом Міністрів України та Європейським співтовариством про торгівлю деякими сталеливарними виробами від 22.11.2004 р. //zakon.rada.gov.ua.
16. Council Regulation (EC) No 384/96 of 22 December 1995 on protection against dumped imports from countries not members of the European Community // Official Journal of the European Communities. — 1996. — L 56, 6 March. — P. 1.
17. Council Regulation (EC) No 2117/2005 of 21 December 2005 amending Regulation (EC) No 384/96 on protection against dumped imports from countries not members of the European Community // Official Journal of the European Union. — 2005. — L 340, 23 Dec. — P. 17.
18. Council Regulation (EC) No 519/94 of 7 March 1994 on common rules for imports from certain third countries and repealing Regulations (EEC) Nos 1765/82, 1766/82 and 3420/83 // Official Journal of the European Communities. — 1994. — L 67, 31 Dec. — P. 89.
19. Turr D. A. The Contractual Frameworks for Trade between the European Community and the Independent States of the Former Soviet Union, and the Prospects for the Future Development of these Frameworks // Free trade agreements and customs unions. Experiences, challenges and constraints / Ed.: Madeleine O. Hosli and Arild Saether. — Geneva, 1997. — P. 251.
20. The results of the Uruguay Round of multilateral trade negotiations: the legal texts. — Geneva: GATT Secretariat, 1994.
21. Угода про формування Єдиного економічного простору // Урядовий кур'єр. — 2003. — № 177. — С. 4.
22. Про ратифікацію Угоди про формування Єдиного економічного простору: Закон України від 20.04.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 32. — Ст. 388.

23. Послідовність спільних дій // Урядовий кур'єр. — 2004. — № 96. — С. 2.
24. Концепція формування Єдиного економічного простору // zakon.rada.gov.ua.
25. Частина 2 статті 2 Протоколу до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (УПС) про приєднання Чеської Республіки, Естонської Республіки, Республіки Кіпр, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Угорської Республіки, Республіки Мальта, Республіки Польща, Республіки Словенія та Словацької Республіки до УПС та внесення змін до УПС // www.nau.kiev.ua.
26. De Lact, Jean-Pierre, Fletcher, Ian, The Multilateral Rules on Free Trade Agreements and Customs Unions: Some Implications for the Accession of the Commonwealth of Independent States (CIS) to the World Trade Organization (WTO) // Free trade agreements and customs unions. Experiences, challenges and constraints / Ed.: Madeleine O. Hosli and Arild Saether. — Maastricht, 1997. — P. 254.
27. Перечень основных международно-правовых документов по формированию ЕЭП; Предложения Сторон по Перечню международно-правовых и иных документов, подлежащих согласованию и подписанию государствами — участниками ЕЭП в первоочередном порядке («формат 29»); Предложения Украинской стороны по дополнению перечня проектов международно-правовых документов («формат 25»), подлежащих согласованию и подписанию в первую очередь («второй эшелон») // me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=47963.

УДК 341.24

І. С. Іванченко

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ МІЖНАРОДНИХ УГОД

Правовому регулюванню зовнішньоекономічних угод та їхніх основних елементів (суб'єкт, суб'єктивна сторона, форма, зміст) присвячено багато робіт як вітчизняних, так і іноземних учених і провідних спеціалістів в галузі міжнародного приватного права, серед яких В. В. Гаврилов, В. П. Зінченко, В. Р. Мусін, Р. Джурович та ін. Однак активізація зовнішньоекономічної діяльності України, що стає все більш помітною складовою частиною господарської діяльності державних підприємств та українських підприємців, актуалізує цю проблематику. Тому основною метою цієї статті є проведення аксіологічного і нормативно-правового аналізу основних елементів зовнішньоекономічних угод.

У процесі здійснення торгово-економічних, науково-технічних й інших міжнародних зв'язків між підприємствами, організаціями і фірмами різних держав укладається велика кількість договорів, звичайно іменованих контрактами. Місце знаходження сторін, а також місце укладання і виконання цих договорів не збігаються, що вимагає визначення права, яке підлягає застосуванню до такого договору з іноземним, або міжнародним, елементом.

Мова йде, насамперед, про міжнародні (зовнішньоекономічні) угоди. Договір являє собою сукупність певних елементів, наявність яких є умовою дійсності угод взагалі й зовнішньоекономічних зокрема.

Цими елементами є: суб'єкти — сторони, особи, що беруть участь у договорі; суб'єктивна сторона — єдність волі й волевиявлення; форма договору — матеріальне оформлення; зміст.

Суб'єкти, які є сторонами зовнішньоекономічного договору, повинні бути